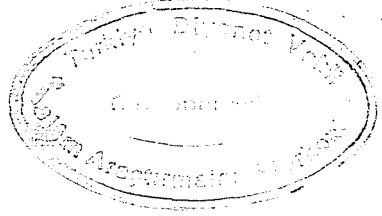




DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI



I. DİN ŞÛRASİ

TEBLİĞ VE MÜZAKERELERİ

(1-5 Kasım 1993)

(II)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	139368-2
Tasnif No	297.004 DİN.Ş

ANKARA - 1995

Musahhihler : Ahmet GÜNAY
Yılmaz TARTAN
Adil YILDIRIM
Ahmet TORUN
Abdil AKTAŞ
Abdullah ŞAHİN
H. İbrahim KARAPINAR
Mehmet GÖKTEPE

95-06-Y-0003-338

ISBN: 975-19-1244-x
975-19-1249-0

© Diyanet İşleri Başkanlığı

Dizgi : Mustafa YEŞİLYÜRT
Arif YEĞİN – Yusuf GÖRGÜNOĞLU

Dizayn : Recep KAYA
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Derleme ve Yayın Şubesi Müdürlüğü
Tel: (0312) 435 52 73 – ANKARA

Baskı : Semih Ofset Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi Ticaret Ltd.Şti.
Büyük Sanayi 1. Cad. No: 74– İskitler / ANKARA.
Tel: (0312) 341 40 75 (4 Hat) – Fax: (0312) 341 98 98

HZ. PEYGAMBERİN SÜNNETİNE GÖRE CEMAATLE KILINAN NAMAZLARDA UYULMASI GEREKEN HUSUSLAR

Yrd.Doç.Dr.Akif KÖTEN
Uludağ Ün.İ.F.Öğr.Üyesi

I- Göklerde ve yeryüzünde varolan her şeyi insanın emrine âmâde kılan, insanı da kendisine kul (abd) olarak yaratan Allah Teâlâ ondan, kulluğa uygun davranışlar istemektedir. İbadet, yani kulluğun gerektirdiklerini yapmak, Allah'ı Rab kabul eden insanın yapısının da bir gereğidir.

İslâmî ibadetin vazgeçilmez iki ana özelliği vardır:

1- **İbadetin sadece ve sadece Allah'a yapılması**, O'ndan başka hiçbir varlığa, vevl-O'nunla birlikte de olsa-ibadet edilmemesidir. Namazların her rekatında okumamız emredilen Fatiha suresinin 5. ayeti, "**Başka hiçbir kimseye değil sadece sana ibadet eder ve sadece senden yardım dileriz**" de bu hususu en güzel bir şekilde ifade etmektedir. Allah'la birlikte başkalarına ibadeti şirk kabul eden İslâm Dini, onu en büyük günahlardan saymıştır.

2- Allah'a yapılan ibadetin O'nun belirttiği şekilde olması, bu yapıya müdahale edilmemesi de ikinci vazgeçilmez özelliktir. Bu nedenle ibadetler tevkifi kabul edilmiş, insanların kendi bilgi ve kıyaslamalarıyla onlarda ilave veya eksiklik yapmalarına kesinlikle izin verilmemiştir. "**Her kim bizim bu işimize (dine), onda olmayan bir şeyi ihdas ederse, böyle bir şey kabul edilmez**" hadisi de bunu ifade etmektedir. İbadetlerin nasıl yapılacağını bize göstererek öğreten ise Hz. Peygamberdir.

II- Cemaatle İbadetin Gerekliliği:

Beraber yaşamak insan fıtratının gereği olduğu gibi beraber ibadet etmek de fıtratın gerektirdiği bir husus olup fıtratın yaratıcısı olan Allah Teâlâ'nın ona uygun gördüğü ve emrettiği bir şeydir. Allah(c.c.) yeryüzündeki halifesi kıldığı insanların başıboş, dağınık bir halde değil, nizam içinde huzurlu bir topluluk teşkil ederek yaşamalarını ve bu nizamı bütün âleme hakim kılmaya çalışmalarını istemektedir. Bazı ibadetlerin cemaatle, toplu halde icrasının hikmetlerinden biri de budur. Topluluğun olduğu yerde ahengi sağlayacak kuralların olması ve insanların buna uyması ise zarurîdir. Cami âdâbı, Hacc erkânı böyle bir zaruretin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Her konuda olduğu gibi cemaatle ibadetin özelliklerini öğrenmemizde de örnek Hz. Peygamber'dir. Rasulûllah'ın (s.a.s.), muhteva asıl olmakla birlikte şekil yönü de ağır basan namaz ibadetini tarif ederek değil de, örnek göstererek öğretmesi ve "Namaz farz kılındığında Cibrîl geldi, abdest aldı, ben de ona bakarak abdest aldım. İki rekat namaz kıldı, ben de onun gibi kıldım. Siz de, bana bakarak, benim gibi namaz kılın" demesi de ibadetlerde O'nu (s.a.s.) örnek almanın gerekliliğini açıkça ifade etmektedir.

Hız Peygamber Mekke döneminde müşriklerin bütün baskı ve takiplerine rağmen, fırsat buldukça, gizli de olsa namazları cemaatle kılmış, Hicretle birlikte oluşan hürriyet ortamında ilk işlerden biri olarak cemaatle ibadetin icra edileceği mekan olan Mescid'i inşa etmiştir. Bu gayretler, hayırlı ve güçlü, bir ümmetin oluşması için cemaatleşme ve toplu ibadetin vazgeçilmez bir unsur olduğunu göstermektedir. Bu nedenledir ki Hz. Peygamber, **"İçimden öyle geçiyor ki, bir imam tayin edip cemaate namazı kaldırtayım, ben de çoluk-çocukla çalı-çırpı, odun toplayarak cemaate katılmayanları evleriyle birlikte yakayım"** (Buharî, Ezan, 29) buyurmuştur. Hz. Peygamber'in hakikaten yapmak için değil, te'dib kasdıyla söylemiş olduğu bu sözler de gösteriyor ki, cemaatle ibadete katılmamak müslüman için büyük bir eksiklik. Müslümanlara büyük ve kıymetli şeyler kazandıracağı için de Hz. Peygamber cemaatle kılınan namazın münferid kılınana göre 27 misli daha sevap olduğunu belirtmiştir. Çünkü, birarada toplu olarak Allah'a ibadet edenler birbirini daha iyi tanır, birbirine yaklaşır, aralarında şefkat, merhamet, sevgi duyguları artar. Bu ise topluma büyük bir güç verir. Böylece cemaatten hem fert, hem de toplum güç alır. Çünkü, cemaate iştirak eden kişi kendi kişiliği ile topluma güç verir, aynı zamanda da toplumdaki destek görür. Böylece Allah'ın muradı olan birlik ve beraberlik gerçekleşmiş olur.

III- Hz. Peygamber Zamanında Cemaatle Namaz:

Hız Peygamber'in evleri (Hucurât'ın-Nebî) Mescid-i Nebevî'nin kible istikametindeki sol duvarına bitişik odacıklardan oluştuğu için âdetâ mescidle içiçe idi. Hz. Peygamber nerede namaz vakti girerse orada namazı kaldırırdı. Fakat hizada iken genellikle ve ekseriyetle Mescid-i Nebevî'de namazları kaldıran Hz. Peygamber, farzlardan önceki nafileleri (revatib sünnet) evinde kılar, farzı beklerdi. Hz. Peygamber'in zamanlamasını çok iyi bilen müezzini Hz. Bilal-i Habeşî, cemaat toplanınca ikamete başlardı. Müezzinin sesini duyan Rasûlullah (s.a.s.) doğrudan mihraba geçer ve hazır olan cemaate (kadın-erkek-çocuk) farzı kaldırırdı. Farz namazın akabinde, **"Allahümme ente's-selâm ve minke's-selâm tebârekte ya zelcelâli velikram"** duasından sonra mihrabdan kalkardı. Farzdan sonra kılınacak nafîle varsa (öğle, akşam, yatsı, cuma) odasına geçer ve orada kılar. Farzdan sonra kılınacak nafîle yoksa (sabah-ikindi) duruma göre; ya sabah namazında olduğu gibi, bir müddet daha (genellikle güneş doğana kadar) zikir ve duaya devam eder, ya da ikindide olduğu gibi ümmetin işiyle ilgilenmeye yönelirdi. Sahabilerin de nafîle namazlarını evlerinde kılmalarını tavsiye eden Hz. Peygamber, evi uzak olanların mescidin arka taraflarında kılacaklarını belirtirdi.

Hız Peygamber mescidde farzların dışında namaz kılmamaya hayli özen gösterirdi. Bunun sebebi, mescidde beynennas veya insanlarla beraber kılınacak olan nafilelerin, yaygın bir şekilde ve toplu olarak icra edilmesinden dolayı, Allah tarafından farz kılınması veya zamanla farz telakki edilebileceği endişesidir. Sabah namazının farzı kıldıktan sonra iki rekât daha kılan sahabe Hz. Peygamber'in **"Sabah namazı 4 rekât mı? Sabah namazı 4 rekât mı oldu?"** diye şiddetle karşı çıkmasının sebebi işte bu endişe olsa gerektir. Yine teravih namazında cemaati devam ettirmemesi de böyle bir sebebe dayanıyordu. Şöyle ki Hz. Peygamber'in bir hasrını vardı, gündüzleri bunu dikerek mescidin bir köşesini oda haline getirir orada ibadet ederdi, geceleri yere serer

ve üzerinde ibadet ederdi. Bir gece mescidde teheccüd kılarken orada bulunan sahabiler Hz.Peygambere uyarak namaz kılmışlar, ikinci gece cemaat daha da artmış, üçüncü gece ise mescide sığmayacak kadar çoğalmıştı. Bunu gören Rasulullah (s.a.s.), cemaatin bütün ısrarlı bekleyişlerine rağmen mescide çıkmamış, o gece odasında kılmışlardı. Sabah olunca durumu şöyle izah etmiştir; **"Dün geceki kalabalığımdan haberdar idim. Fakat farz olur da altından kalkamazsınız endişesiyle mescide çıkmadım. Farzdan sonra kişinin kıldığı namazların en faziletlisi evinde kıldığı namazdır"** (Buharî).

Hz.Peygamber'in mescidine erkek sahabilerin yanında kadın sahabiler ve çocuklar da devam eder, toplumun hiçbir kesimi cemaatten mahrum bırakılmazdı. Kadınların ve çocukların cemaate devamı hem ibadet hem de eğitim-öğretim açısından çok faydalı oluyor, onların da mescidde oluşan dini havadan istifade etmeleri sağlanıyordu. Hatta bir defasında kadınlar, erkeklerin mesciddeki ağırlığını ileri sürerek ilave ve kendilerine özel va'z istekleri olmuş, Hz. Peygamber de onların bu isteklerini yerine getirmiştir. Kendilerine vacip olmadığı halde kadınlar, bayram namazı kılınırken erkeklerle beraber sahraya çıkıyor, onların namazlarını izliyorlardı.

Cuma Namazı: Bilindiği gibi cuma namazı, cuma günü öğle namazı vaktinde cemaatle kılınan farz bir namazdır. Diğer namazlardan farklı olarak cuma namazına cemaat, hürriyet, ikamet, erkek olma, izin, şehir veya şehir hükmünde olma... gibi şartlar vardır. Hürriyetin de sembolü olan cuma namazı ilk defa hicret esnasında Kuba'dan Medine'ye intikal edilirken Ranûna vadisinde kılınmıştır. Mescid-i Nebevî'nin inşasıyla burada icra edilmeye başlanan Cuma namazı İslâm tarihi boyunca, beş vakit namazdan daha farklı bir cemaatle eda edilmiştir.

Abdullah İbn Ömer'in ifadesine göre Hz.Peygamber Cuma namazından önce, öğle namazı öncesinde olduğu gibi 4 rekat nafil kılar, ezan okunduktan sonra minbere çıkar ve hutbesini irad ederdi. Hz. Peygamber'in cuma hutbeleri gayet kısa olurdu. Hutbenin kısa tutulmasını tavsiye eden Rasulü Allah (s.a.s.), cumanın farzını kıldırıktan sonra evine geçer ve iki rekat daha nafil kılardı. Cuma'dan sonra kılınacak nafil namaz (sünnet) hakkında Hz. Peygamber, evlerinde kılacaklarsa iki, mescidde kılacaklarsa dört rekat daha kılmalarını ashâba tavsiye etmiştir. İslâmın ilk devirlerinde böyle icra edilen Cuma namazı, şehirlerin büyümesiyle birden fazla yerde cuma kılınması ve bunlardan hangisinin sahih olduğu hakkında şüphe edilmesi üzerine, cumanın son sünnetinden sonra, zuhrî âhir ismiyle dört rekat, vaktin sünneti adıyla da iki rekat nafil bir namaz ilavesiyle 16 rekata çıkmıştır. Farz mı? Nafil mi? olduğu tayin edilmeyen, hem farz hem de nafilinin şartlarına göre kılınan bu namaz Türkiye haricindeki İslâm ülkelerinin hemen hemen hiçbirinde icra edilmemekte, hatta ülkemizin de bazı yörelerinde kılınmamaktadır.

Mesai günü olan Cuma'nın -öğle tatili ki bir saattir- yemek, abdest ve 16 rekatlık cuma ibadeti için yetmemekte, ya pek çok Müslüman bu nedenle cumaya gidememekte veya gidenler de korkarak, sıkışarak namazlarını eda etmektedirler. Ülkemiz müslümanlarını bu sıkıntıdan kurtarmak için Cuma namazını, Asr-ı Saadette ve ilk devirlerde olduğu gibi aslî hüviyetine kavuşturmak gerektiği kanaatindeyiz. Hz. Peygamber'in sünnetinde olmayıp sonradan ihdas edilen bu namazın ilgâsı, daha doğrusu cuma ibadetinin asli yerine çekilmesi bazı müslümanları sıkıntıdan

kurtaracaktır. Çünkü, Hz. Peygamber hasta, yaşlı ve iş-güç sahiplerini düşünerek cemaate kıldırıldığı farz namazları kısa tutar, imamlara da bunu tavsiye eder ve cemaate namazı uzatanlara "nefret ettiriciler" diyerek onları azarlardı.

Rasulullah'ın (s.a.s.) cemaati bıkırmamak için hutbeyi kısa tutması da bu konuda bize bir yol göstermektedir.

IV- Sonuç ve Teklifler:

İslâma göre tevkifi kabul edilen ibadetlerin Hz. Peygamber'in bize gösterdiği şekil ve miktarda yapılması sünnet, onları azaltma, çoğaltma veya mahiyetlerini değiştirmek ise bid'attır, her bid'at da sapıklık veya ona götüren bir yoldur. Her konuda olduğu gibi, ibadetlerin cemaatle icrasında da kendimize Hz. Peygamber'i örnek almamız gerekir. Bu mülâhazalarla şu hususları kıymetli Şûra üyelerinin müzakerelerine sunmak istiyoruz:

1- D.İ.B. öncelikle müftüler, daha sonra cami görevlilerine cemaatle ibadetin Asr-ı Saadette nasıl icra edildiğini detaylı bir şekilde anlatmalı, onlara hizmetiçi eğitimlerde bu bilgiler de verilmelidir.

2- Ülkemizin değişik yörelerinde, hatta bir şehrin değişik camilerinde müezzinler farklı farklı uygulamalar yapmakta, bu da zaman zaman cahil cemaatin kafasını karıştırmakta ve müezzinliğin, yapılması zor bir meslek olduğu sanılmaktadır.

3- Cuma ibadeti Asr-ı Saadetteki gibi sade ve gösterişsiz hale getirilmelidir.

4- Cuma günü öğle tatili 2 saate çıkarılarak görevlilerin rahat bir cuma ibadeti yapmaları sağlanmalıdır.